

Symbolika barev

- **bílá:** v symbolickém pojetí předchází zrození smrt a každé zrození je vlastně znovuzrozením, bílá je tak barvou smrti a smutku. Tento výklad dodnes přetrvává na Dálném východě, ale dlouhou dobu přetrvával také v Evropě (např. francouzský královský dvůr). Z pozitivního hlediska je barvou nevinnosti a čistoty, nezlomeného světla, absolutní pravdy. Čerstvě pokřtění lidé oblékali bílá roucha. Bílá barva tak evokuje představu dokonalé čistoty, vítězné změny a věčné blaženosti. Papež má proto výsadní právo nosit bílý oděv.

- **červená:** barva krve a ohně, obětované krve Kristovy a mučedníků, též barva pokání, mnoho národů ji považuje za barvu života. Jako barva ohně zároveň symbolizuje lásku (přirazována proto bývá apoštolovi Janovi) i dobytí a udržení moci, proto symbolizuje též horoucí lásku Ducha svatého. Ve Starém Římě byla červená barvou vojevůdců, urozených - patricijů, později barvou císařů. Také byzantští vládcové se oblékali do červené. V opačném významu se láska a moc mohou zvrhnout také ve zneužití moci, pýchu a nenávisť, proto byla červená také barvou knížete Pekel a veliké nevěstky Babylónu. V protikladu s tím užívají červenou barvu také kardinálové jako knížata církve. Jiný výklad hovoří o tom, že kardinálská červená souvisí s krví mučedníků, kteří ji prolili pro Krista a které kardinálové hodlají následovat.

- **modrá:** barva prázdna - vzduchu, vody, křišťálu či diamantu. V boji mezi nebem a zemí se spojí modrá a bílá proti červené a zelené, jako například na vyobrazení zápasu Sv. Jiří s drakem. Modrou barvu má Mariin plášť, modrá je barva znamení Panny ve zvěrokruhu i barva nebes při Nanebevstoupení Panny Marie, znamená věrnost (hlavně poznané pravdě).

- **žlutá:** velmi intenzivní, palčivá i zraňující barva, přísluší slunečním paprskům a zlatu, barva věčnosti (zlato považováno za věčný kov). Na druhé straně také barva žluči, Jidášovy závidivosti - přeneseně také synagogy a Židů vůbec (proto už od středověku označování Židů žlutou barvou, končící žlutou hvězdou za 2. světové války). V pozitivním smyslu a také v heraldice se užívá na místě zlaté barvy.

- **zelená:** barva uprostřed mezi modrou (nebe) a červenou (peklo), tj. barva zprostředkující, uklidňující, osvěžující, lidská, barva rozjímání a očekávaného vzkříšení. Příroda se na jaře zazelená - období plné očekávání splnění nadějí. Pro křesťany teda zelená symbolizuje především naději, může být i symbolem ráje. Ve středověku byl kříž často malován zelený - nástroj obnovení lidského pokolení, umožněného jen Kristovou obětí. Zelená je i barva grálu.

- **fialová:** vzniká smíšením barev - stejných dílů modré a červené, je tedy barvou uvážlivosti, umírněnosti, promyšleného jednání, rovnováhy mezi nebem a zemí, smysly a duchem, vášní a rozumem, láskou a moudrostí. Ve středověku byl Kristus zobrazován po svém zmrtvýchvstání do fialového šatu, jako symbol svého znovuzrození a naplnění svého poslání - v té chvíli je skutečným člověkem i skutečným Bohem. Proto je fialová liturgickou barvou pašijí, pokání. Ve středověku byl purpur považován za nejnádhernější a nejvznešenější barvu.

- **černá:** barva absolutna. Může symbolizovat nepřítomnost nebo být shrnutím všech ostatních barev, tak tedy znamenat buď jejich negaci nebo syntézu. Obvykle je chápána velmi negativně, je spojována hlavně s temnotou. Symbolizuje tak noc, zhoubu, smrt a říši smrti, je barvou zármutku. Zatímco smuteční bílá v sobě skrývá i naději, něco mesiášského, smuteční černá je barvou beznadějného zármutku, pádem do prázdna. S tím je spjato chápání černé barvy jako symbolu zřeknutí se světské marnivosti, umrtvení smyslnosti, pohrdání světem a pokory.

- **hnědá**: obsahuje tóny od okrové po tmavě hnědou, je barvou půdy, podzimu, truchlivosti. V Římě, stejně jako v katolické církvi, je barvou pokory a chudoby (proto jsou roucha mnichů některých žebravých řádů hnědé). Hnědá barva je spojována s dýmem ohně v jeho negativním významu (zkáza Sodomy a Gomory, barva pleti ďábla).

- **šedá**: vzniká smíšením černé a bílé. V křesťanské symbolice znamená vzkříšení zemřelých. Kristus, považovaný za soudce mrtvých je na některých středověkých obrazech oblečen v šedém plášti.

Symbolika čísel

1 - symbol nedělitelné jednoty, zdroj a kořen všech ostatních čísel, jako absolutní číslo je obrazem Boha.

2 - už od dob syrské říše poukazuje na dvojnost a dualitu, často s důrazem na dualitu dobra a zla. Je považována za první skutečné číslo. V křesťanství najdeme mnoho dvojic: Adam a Eva, Kain a Ábel, Mojžíš a Áron, Starý a Nový Zákon, duše a tělo, aktivní a kontemplativní život. Také odkazuje ke dvěma podstatám - lidské a božské - Ježíše Krista.

3 - číslo úplnosti a dokonalosti, klíč k celku světa - tj. nejvhodnější symbol Boha, dle Augustina je to též číslo duše. Tři dny byl Kristus v hrobě. Bůh se vyskytuje v trojjediné podobě. Přípomínkou svaté Trojice jsou různé trojúhelníkové konstrukce. Třikrát se dítě nebo dospělý ponořuje do vody, tři jsou základní teologické ctnosti - víra, naděje a láska. Pro pythagorejce je vesmír a všehomíra ohraničen číslem tři: počátek, střed a konec. Trojí božstva a seskupení Bohů se vyskytují také v Číně, Tibetu a Egyptě, Persii, Babylónii.

4 - v protikladu k číslu tři je čtyřka tradičním číslem všeho pozemského světa, živlů, čtverce, ročních dob, člověk má v sobě čtyři různé temperamenty (sangvinik, choleric, melancholik a flegmatik), čtyři byli evangelisté, čtyři církevní otcové.

5 - dle Pýthagora je symbol čísla pět - pentagram (tvořený pěti trojúhelníky) dokonalým číslem mikrokosmu člověka. Pentagram zároveň připomíná pěticípou hvězdu kabaly (ale je-li obrácen vzhůru nohama, pak je negativním znamením, symbolizuje ďábla). V Bibli je pět knih Mojžíšových, hovoří se o pěti Kristových ranách, člověk má 5 smyslů.

6 - označuje počet dnů Stvoření, je poukazem na lidskou sílu. Augustin viděl zvláštní poselství čísla šest také v tom, že představuje sumu prvních tří čísel a tím opět odkazuje na Stvoření. Šest je činů milosrdenství. Ale u čísla šest se můžeme setkat i s protikladem, číslo 666 je znamením nejvyšší negativní moci, je to číslo jména šelmy z Janova zjevení (Apokalypsy). Hexagram, složený ze dvou rovnostranných trojúhelníků, je jako Šalamounova pečeť symbolem rozšířeným mezi židy, křesťany a muslimy, často se s ním lze setkat uvnitř synagog. Znamení přisouzené židům k jejich identifikaci během druhé světové války.

7 - posvátné číslo, spojuje Boha a svět, trojku a čtyřku. Významnou roli hraje v Janově zjevení - zde sedm obcí, sedm rohů šelmy, sedm nádob božího hněvu, kniha sedmi pečeti. Hodně rozšířená byla symbolika čísla sedm v době gotiky, spojená s teologickými úvahami té doby : sedm darů Ducha svatého, sedm proseb Otčenáše, sedm svátostí, sedm stupňů kněžství, sedm svátostí, sedm údobí v životě člověka, sedm umění a věd, sedm ctností (čtyři hlavní a tři teologické) a sedm smrtelných hříchů. Číslo sedm náleží také ke Starému Zákonu, poukazuje nad sebe, k číslu osm, k číslu dokonání a vzkříšení.

8 - číslo Nového Zákona. Staré křtitelnice byly osmiúhelné, symbolizovaly osmý den Stvoření, tj. nové Stvoření počínající dnem Kristova zmrtvýchvstání, do nějž je člověk skrze křest přijat. Je to tedy číslo znovuzrození skrze křest, vzkříšení a věčného života. Osm je tónů gregoriánského chorálu, maltézský kříž má osm hrotů. Pythagorejci dávali mocninu osmi, číslo 64, do souvislosti s nebeskou moudrostí, případně se samotnou duší světa.

9 - coby trojnásobek se vztahuje ke svaté Trojici, devět je počet andělských kůrů. Skrze devět hvězdných sfér se dostaneme k desáté oblasti, sídlu spasených. Číslo devět je tak spojováno se stupni vykoupení, s cestou na nebesa. Mocnina čísla devět, číslo 81, je číslem "věčnosti".

10 - číslo deset je dvojnásobkem číslem pět. Je to jakási magická hranice, představuje počátek a konec veškerých číslic. Pythagorejci chápali desítku jako součet prvních čtyřech číslic, jako znak dokonalosti a dokončení. Deset je Božích přikázání. Číslem deset je tedy především charakterizován řád, dokonalost, celkovost a absolutno.

11 - podle učení církevních otců je znamením hříchu, protože překračuje desítku, stejně jako hřích je překročením řádu. Je to tedy destruktivní a negativní číslo. Jsou - li apoštolové vyobrazeni v počtu jedenácti, je zde narážka na Jidášovu zradu, tj. na výchozí bod Kristova utrpení.

12 - jedno z nejvýznamnějších čísel - vůdčí motiv Bible - dvanáct bylo kmenů Izraele, dvanáct apoštolů. Je součinem čísla tři a čtyři, tedy podobně významná jako sedm, součet těchto čísel. Dvanáct je počet hodin dne nebo noci, měsíců v roce a znamení zvěrokruhu. Jako symbol univerzální církve se počet dvanácti jako dvojnásobku šesti (šesti židů a šesti pohanů) objevuje také v ikonografickém motivu církve z "národů" a církve z "obřezaných". V Janově Zjevení se s počtem dvanácti setkáme dvaadvacetkrát, nebeské město Jeruzalém je určováno číslem dvanáct. Dvanáctkrát dvanáct tisíc= sto čtyřiačtyřicet tisíc, což je počet vyvolených, svatých.

14 - jeho význam v biblické tradici je vázán k číslu sedm, je to dvojnásobek sedmi. Ježíšův rodokmen v Matoušově evangeliu uvádí třikrát čtrnáct generací od Abrahama k Davidovi, Od Davida k vyhnanství, od vyhnanství k Ježíšovi. Jako dvojnásobek sedmi je čtrnáctka symbolem dobroty, milosrdenství spojených s rozumem, symbolem opory v tísní.

15 - číslo světla, úplňku, poloviny třiceti dnů měsíce.

24 - dvakrát dvanáct, je počtem starců z Apokalypsy a apokalyptickým symbolem vůbec. Je počtem hodin dne i noci.

33 - biblický věk Ježíše.

40 - je biblickým číslem nesnází a zkoušek, pokání, modlení i trestu. Potopa trvala čtyřicet dní a čtyřicet nocí, čtyřicet dní pobýval Mojžíš na hoře Sinaj, kde převzal desky zákona, cesta Izraelitů také trvá čtyřicet dnů, čtyřicet dní se postil Kristus po svém křtu, a proto čtyřicet dní nyní trvá církevní půst. Po svém zmrtvýchvstání se Kristus svým učedníkům zjevoval čtyřicet dnů. Podle Augustina značí toto číslo zdejší život plný soužení, cestu a očekávání.

50 - má v Bibli pozitivní význam, je číslem radosti: padesátý den po Velikonocích určuje termín svatodušních svátků a také jejich oslavný charakter. Každý padesátý rok byl rokem

jubilejním, kdy otroci byli propuštěni na svobodu, vymazány dluhy, pole zůstávala ladem a pozemky a domy byly vráceny ze zástavy.

Biblické postavy

Adam a Eva – Adam (člověk) byl stvořen podle I. knihy Mojžíšovy (genesis) Hospodinem 6. den stvoření. Měl své místo vyhrazeno v ráji (Boží zahradě). Aby Adam nebyl sám, stvořil Bůh z jeho žebra ženu, jako „pomoc jemu rovnou“ – Evu a posvětil jejich svazek. Oba pak žili společně v ráji, bylo jim dovoleno vše, s výjimkou pojídání plodů ze stromu poznání, který rostl uprostřed rajské zahrady. Byli nazí. Na popud hada (interpretován jako d'ábel) Eva utrhla jablko ze stromu poznání (tj. prvotní hřích) a dala jej k jídlu Adamovi. Poté oba poznali, že jsou nazí. Zakryli se fíkovými listy a schovali se. Bůh pak hledal Adama a poznal co se stalo. Hada poté proklel a odsoudil k údělu plazit se po zemi. Adama a Evu vyhnal z ráje a oběma jim přisoudil těžký lidský úděl. Strom poznání a života od té doby strážili andělé – cherubíni. Eva Adamovi porodila syny Kaina a Ábela a poté ještě Šéta.

Motiv stvoření člověka a prvotního hříchu lze nalézt např. v Pasionálu abatyše Kunhuty.

Kain a Ábel – Kain se stal prvním „zemědělcem“ – obdělával půdu a Hospodinovi přinášel oběti z darů země. Ábel byl „prvním pastevcem“, pásł ovce a Bohu obětoval z prvorozených ovcí. Bohu milejší byla Ábelova oběť. To vedlo k tomu, že Kain začal svého bratra nenávidět a nakonec jej zavraždil.

Abrahám – Patří mezi patriarchy Židů. O jeho životě hovoří první kniha Mojžíšova. Měl více manželek, nejznámější je Sára, se kterou měl syna Izáka. Jeho bratrem byl Lot. S Abrahamem uzavřel Hospodin smlouvu o vlastnictví země Kanaan, na znamení smlouvy měl být každý muž obřezán, od té doby je obřízka symbolem a povinností všech židovských mužů. Narození syna Izáka byl pro Abraháma a jeho ženu zázrak, Sára byla celý svůj život neplodná, dočkali se až ve věku přes devadesát let. Právě skrze syna Izáka podrobil Hospodin Abraháma zkoušce jeho víry, když chtěl, aby jej Abrahám zabil a obětoval Bohu. Nakonec Bůh svůj požadavek včas odvolal, když Abrahám projevil ochotou k oběti jediného syna velkou vírou a oddaností. Řada výjevů z Abrahámovy života je typologickým předobrazem k událostem z Nového Zákona. Především zamýšlená a pokorná oběť v podobě obětování jediného vytouženého syna je předobrazem Kristovy oběti. (Pro zájemce více viz Royt, J.: Slovník biblické ikonografie. Praha 2006.).

Izák – narodil se z Boží vůle a milosti Sáře a Abrahámovi ve stařeckém věku. Jeho ženou byla Rebeka. Spolu měli syny Jákoba a Ezaua, který měl tělo porostlé jak chlupy (- dodnes rčení, že někdo je chlupatý jak Ezau). V typologii, kdy platí že Nový Zákon je skryt ve Starém a Starý se zjevuje v Novém je Izák předobrazem Krista a Rebeka předobrazem Marie. Ezau prodal za chléb a čočku své prvorozenství svému mladšímu bratru Jákovovi. Toho měla raději také matka Rebeka. Izák měl udělit požehnání svému prvorozenému synovi, byl slepý, přesto by pak po hmatu Ezaua poznal. Proto poradila Rebeka Jákovovi, kterého měla raději, aby si na sebe vzal oděv ze zvířecí kůže. Když tak učinil, nevidomý Izák požehnal Jákovovi. Když poté po něm chtěl požehnání také Ezau, už mu jej udělit nemohl.

Jákob – starozákonní patriarcha, syn Izáka a Rebeky, který lstí získal prvorozenství od svého bratra Ezaua. Často zobrazovaným motivem je tzv. Jákovův žebřík (krásně zobrazil Rafael ve Vatikánu). Když Jákob putoval, aby si našel nevěstu, po cestě se natáhl, aby si odpočinul dal si pod hlavu kámen a usnul. Ve snu viděl žebřík, stojící na zemi a sahající až do nebes, po němž vystupovali andělé (typologicky předobraz Kristova nanebevstoupení). Výklady tohoto

snu byly různé, sv. Jeroným v něm viděl pro dobré lidi cestu vzhůru k nebesům, pro špatné lidi cestu dolů (do pekel). Jákob na místě, kde se mu zdál sen postavil sloup a místo nazval Bét-el = Boží dům. Za manželku si zvolil dceru svého strýce Lábara Ráchel, kterou si směl vzít pod podmínkou, že bude u strýce sloužit 7 let. To splnil, strýc mu však podstrčil svou starší dceru Leu, pro Ráchel sloužil ještě dalších 7 let. Nakonec měl s Ráchel, Leou i dalšími ženami 12 synů, z nichž nejraději měl Ráchelina syna Josefa. Těchto 12 synů je považováno za zakladatele 12 izraelských kmenů. Poté putoval Jákob domů, cestou podstoupil souboj snad se samotným Hospodinem, po něm získal jméno Izrael. Doma se nakonec usmířil s bratrem Ezauem. Dvanáct synů Jákoba-Izraele je v typologii považováno za předobraz 12 Kristových apoštolů.

Josef – nejmilovanější syn Jákoba a Ráchel. Ostatní synové mu otcovu lásku záviděli. Po dvě noci měl za sebou sen, že se snopy jeho bratrů klaněly jeho snopu a také se mu klanělo slunce, měsíc a jedenáct hvězd. Když Josef svůj sen vyložil bratrům, chtěli jej zabít. Zachránit jej chtěl jen bratr Rúben a tak navrhl, aby jej hodili do cisterny na vodu. Nakonec mu však jen strhli suknicí a prodali ho obchodníkům, kteří putovali do Egypta. Jeho oděv namočili do kozlí krve a Jákobovi tvrdili, že Josefa sežrala divoká zvěř. Josef byl v Egyptě prodán do otroctví veliteli faraónovy tělesné stráže Potífárovi. Dařilo se mu, měl požehnání od Hospodina, proto se brzo stal správcem Potífárova domu. Žena Potífárova se jej pokoula nejdříve svést, když neuspěla, obvinila jej ze znásilnění. Josef byl vsazen do vězení, kde spoluvězňům vykládal sny. O této jeho schopnosti se dozvěděl faraón a nechal si od Josefa také vyložit sen o sedmi kravách tučných a sedmi hubených, vystupujících z Nilu. Faraón následně učinil z Josefa správce Egypta. Mezitím poslal Jákob deset Josefových bratrů nakoupit do Egypta obilí. Ti přišli za Josefem, ale nepoznali jej a klaněli se mu. Po určitých peripeticiích se dal Josef bratrům poznat a bratry vyzval, aby do Egypta přišli i s otcem a rodinami. Po smrti Jákoba zůstali jeho synové v Egyptě. V Egypt zemřel ve věku 110 let také Josef. Josefův příběh bývá považován za předobraz Kristova života a činů.

Mojžíš – Jeden z praotců, je považován za vůdce a zákonodárce židovského národa a za jednoho ze zakladatelů jeho náboženství. Žil společně s ostatními Židy v egyptském zajetí. O jeho původu, činnosti a životě se dočteme v Prvních pěti knihách Starého Zákona, které jsou také označovány jako knihy Mojžíšovy. Ve druhé knize Mojžíšově se vypráví o tom, že po smrti Josefa začal faraón Židy pronásledovat a nakonec poručil, že všichni prvorození synové Židů mají být zavražděni. Protože porodní báby, které je měly zabíjet, své rozkazy neplnily, faraón poručil, aby byli vhozeni do vody a utopeni. Také Mojžíš byl prvorozeným synem. Jeho rodiče jej chtěli zachránit před utopením, proto jej dali do ošatky a poslali po Nilu. Ošatku zachytila faraónova dcera, která se právě koupala a chlapce dala vychovat. Mojžíšův život byl vcelku krušný, v dospělosti zabil jednoho Egyptana, který škodil Židům, byl tedy nucen uprchnout z Egypta do midjánské země, zde se oženil a měl syna. Zde se mu jako pastýři zjevil Hospodin v podobě hořícího keře. Bůh Mojžíše vyzval, aby vyvedl izraelský lid do Kanaanu – zaslíbené země. Věnoval mu hůl, která se jak had plazila před ním a ukazovala mu cestu. Mojžíš měl nejprve faraóna požádat, aby Izraelce z Egypta propustil, tomu ale nevyhověl. Proto Hospodin seslal na Egypt deset ran – zkazil vodstvo, žáby, komáry, mouchy, mor, vředy, krupobití, kobylky, temnotu, zahubil prvorozené děti. Poté faraón povolil židům odejít z Egypta, lidé si sebou brali nevykynuté těsto a z toho pekli nekvašené chleby. Tehdy také Bůh ustanovil Hod beránka a obětování všeho prvorozeného. Cestu z Egypta Židům ukazoval sám Hospodin. Faraón je pronásledoval, ale zatímco před Židy se vody Rudého moře rozestoupily, Egyptany voda sevřela a utopili se. Židé pak putovali pouští a museli se vypořádat s hladem, žízní i nepřítelem, až doputovali na Sinajskou poušť pod horu Sinaj. Na ni Mojžíš vystoupil a Hospodin, který zde přebýval v oblaku, mu za zvuku polnice a

hřmění hromů předal desky s ustanovením Desatera Božích přikázání. Na Sinaji pobýval Mojžíš 40 dní. Hospodin také Židům přikázal, že budou 6 dní pracovat a sedmý den zasvěti Bohu. Pak putovali dále pouští, mezitím bylo nutno překonat několikrát nevoli usouzených lidí. Krátce před vstupem do zaslíbené země Hospodin Mojžíšovi sdělil, že zemře, a tedy nepřekročí řeku Jordán a nevstoupí do Kenaanu. Mojžíš na Hospodinův pokyn předal „vedení“ Jozuovi a pak už jen vystoupil na horu Nebó a odtud spatřil zaslíbenou zemi. Z tohoto místa požehnal 12 izraelským kmenům a zemřel ve věku přes 120 let. Místo jeho hrobu nebylo známo, což vedlo k tradici, že byl odnesen samotným Hospodinem do nebes.

David – král Izraele, považován za autora knihy Žalmů. Jeho život je popisován v 1. knize Samuelově a v 1. knize Královské. Za krále Izraele jej vyvolil Bůh. Známy je příběh, kdy Pelištejci chtěli zahubit Izraelity a vytáhli proti nim do války. Ve svém vojsku měli také „obra“ Goliáše, který vyzval někoho z Izraelitů na souboj a prohlásil, že vojáci poraženého se stanou otroky vítěze. David nebyl prvním, kdo se s Goliášem utkal. Na souboj s ním si vzal jen hůl, prak a několik oblázků. Při souboji pak David vystřelil ze svého praku kámen, který prorazil Goliášovi lebku, a tak jej zabil. Později upadl David v Hospodinovu nemilost, když se zamiloval do Bat-šeby, ženy Chetejce Uriáše, kterého poslal do boje na jistou smrt, aby si mohl vzít Bat-šebu za ženu. Jejich první dítě však díky nemilosti Boha zemřelo. Až poté, co se David ze svých činů kál, narodil se jim syn Šalamoun. Vztah Davida a Bat-šeby je považován za typologický předobraz vztahu Krista jeho nevěsty-tj. církve. Socha krále Davida je obvyklou součástí královských galerií na francouzských katedrálách.

Šalamoun – syn Davida a Bat-šeby, slavný, moudrý a spravedlivý král Izraele. Vládl asi 40 let. Byl považován za autora Písně Písní, dodnes nazývána Píseň Šalamounova. Jeho život a skutky popisuje 1. kniha Královská a 1. Paralipomenon. Častým motivem Šalamounova života bývá příběh o jeho spravedlnosti, kdy musel vyřešit spor dvou žen. Měly se sebou jedno dítě, dítě té druhé zemřelo. Obě tvrdily, že dítě, které přežilo je jejich. Šalamoun rozhodl, že dítě mají rozetnout na dvě části a každou dát jedné ženě. Ta, která nebyla jeho matkou s navrhovaným řešením souhlasila, pravá matka dítěte se svého potomka raději vzdala, jen aby jej zachovala při životě. Této ženě pak Šalamoun dítě přisoudil. Šalamouna navštívila královna ze Sáby, aby hádankami prověřila jeho moudrost, přivezla mu nádherné dary. Příjezd královny ze Sáby bývá považován za předobraz příchodu tří králů ke Kristu. Symbolem Šalamounova bohatství bývá jeho trůn ze zlata a slonoviny, na němž bývá ve středověku zobrazována Panna Maria. Ve středověké literatuře je pak moudrý a spravedlivý Šalamoun považován za předobraz Krista

Ester – příběh moudré a statečné dívky je popisován v knize Ester. Poté, co zapudil svou první ženu, oženil se s ní král Achašvéros. Jeho nejbližší rádce Haman však neměl Židy, ke kterým náležela i Ester, v oblibě, protože mu neprokazovali náležitou úctu. Haman si usmyslil, že Židy přivede do záhuby. Za největšího nepřítele považoval především Esterina strýce Mordokaje. Ester však svůj národ zachránila, když pozvala svého muže krále i Hamana na hostinu, při které se jí podařilo ukázat králi Hamanův pravý záměr. Za to dal král Hamana potrestat a přibít na kůl. Židům dal král milost a ti vyhubili své nepřátele, včetně Hamanových synů. Jako výraz radosti ze zachránění slaví Židé v tento den svátek purim. Ester byla považována za předobraz moudrosti a odvahy Panny Marie.

Lot

Noe

Jób

Daniel

Alžběta
Jan Křtitel
Ježíš
Maria
Josef
Marie Magdaléna
Marta